

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 52., BR. 2., 41. – 80., ZAGREB, TRAVANJ 2005.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

IZJAVA HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI O POLOŽAJU HRVATSKOGA JEZIKA

*Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Razred za filološke znanosti*

Uvod

 itanje o položaju (status) hrvatskoga jezika u prvome je redu pravno pitanje, a jezikoslovna je argumentacija preduvjet pravnoj samo utoliko što treba odgovoriti na pitanje je li hrvatski jezik poseban jezik, različit od srpskoga, ili od bošnjačkoga (bosanskoga, jezika bosanskih Muslimana) ili od crnogorskoga, i da li je jezik Hrvata u Bosni i Hercegovini isti kao i hrvatski jezik u Republici Hrvatskoj.

Iako Hrvati govore različitim narječjima i govorima, kao i drugi narodi, hrvatski je književni i/ili standardni jezik jedan i jedinstven. Hrvati u Hrvatskoj i Hrvati u Bosni i Hercegovini¹ nemaju drugoga jezika. Štoviše, Hrvati u Hrvatskoj ne bi imali ovakav standardni jezik da mu nisu bitnim dijelom osnove bili govori Hrvata u Bosni i Hercegovini.

Drugo, iako je hrvatski jezik genetski srodan sa srpskim, bosanskim (bošnjačkim) i crnogorskim (štoviše, standardizirani su na bliskim dijalektima),² te iako su

¹ To naravno vrijedi i za Hrvate u Vojvodini i Crnoj Gori.

² Srodnost hrvatskoga, bošnjačkoga (bosanskoga), srpskoga i crnogorskoga specifične je naravi tako da genetsko-lingvistički status njihove jezične građe ne daje povoda za genetskolingvističko razlikovanje i istraživanje, kao što kemijski sastav javorovine u violini i u guslama ne daje povoda za drvnokemijsko razlikovanje i istraživanje, a ipak su violina i gusle jasno različiti predmeti.

oni međusobno dalekosežno razumljivi, hrvatski je književni ili standardni jezik, a redovito se samo za standardni jezik uspostavlja pravna regulativa, poseban i neovisan jezik od srpskoga i drugih srodnih standardnih jezika (u mjeri u kojoj su se standardizirali).

Štoviše, hrvatski je standardni jezik utemeljen na novoštokavskom narječju u bitnome bio određen najkasnije u 18. stoljeću. Tada je srpski književni jezik još bio staroslovenski pod utjecajem ruske redakcije ili slavjanoserbski, a tek se s Karadžićevom reformom u 19. st. novi srpski standardni jezik radikalno približio hrvatskomu standardu. Hrvatski standardni jezik i srpski standardni jezik zasnovani su – oba po vlastitu izboru (hrvatski najmanje od 18. st., srpski tek u 19. st.) – na bliskim hrvatskim odnosno srpskim novoštokavskim govorima, i imali su neovisne procese standardizacije. Bošnjački je (bosanski) standardni jezik još u stvaranju, a tako i crnogorski. Stoga je hrvatski jezik, naime standardni jezik, po svojem postanku i razvoju poseban i o drugima neovisan jezik.

U vrijeme bivše Jugoslavije lingvisti su se znali služiti pojmom hrvatske varijante hrvatskoga ili srpskoga jezika da bi ublažili pritiske onih koji su zastupali jedinstvo srpskohrvatskoga jezika, a nametali jedino srpsku varijantu. Ipak, pojam varijante ne zadovoljava ni jezikoslovne ni logičke zahtjeve za razumijevanje različitosti standardnoga hrvatskoga jezika od standardnoga srpskoga jezika, ili od bošnjačkoga (bosanskoga) ili crnogorskoga jezika u procesu moguće standardizacije. Pa i u vrijeme bivše Jugoslavije svi su savezni dokumenti morali biti sastavljeni na četiri jezika: na slovenskome, hrvatskome, srpskome i makedonskome. Hrvatski je dakle čak i u ono vrijeme imao pravno (zbog posebnosti pravnoga i drugoga civilizacijskoga nazivlja) jednako poseban jezični status kao i slovenski ili makedonski. Zato što je, bez obzira na različit stupanj genetske srodnosti, jednako poseban standardni jezik kao i oni.

Hrvatski jezik (književni i standardni) služi izražavanju svoje kulture i civilizacijskih potreba svoje povijesne i narodne jezične zajednice. On funkcionira za Hrvate savršeno jednako kao za bilo koji drugi narod njegov standardni jezik. Njegovo bi potiskivanje ili diskriminacija predstavljali diskriminaciju Hrvata, odnosno njihove kulture i jezika, u Europskoj uniji, u kojoj će Hrvatska uskoro biti ravnopravan član, ili u Bosni i Hercegovini kao državi u kojoj su konstitutivni narod. To bi grubo kršilo ljudska prava i pravne temelje međunarodne zajednice, Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe i Europske unije.

Zato hrvatska država, hrvatska diplomacija, kao i hrvatska znanost, na međunarodnoj razini moraju zastupati i štititi ravnopravnost hrvatskoga jezika kao i svakoga drugoga europskoga jezika ili jezika u svijetu. Ne smiju potpisivati nikakav ugovor koji bi mu takav status relativizirao.

Položaj hrvatskoga jezika u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Europskoj uniji i u međunarodnoj zajednici

1. Pravni vid pitanja

Postoji niz dokumenata međunarodnih organizacija, Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe, Konferencije o sigurnosti i suradnji u Europi, ili Europske unije, koji obvezuju te organizacije kao i države članice njihove ili potpisnice njihovih dokumenata, a odnose se na pravo naroda ili nacionalnih manjina na kulturni identitet i jezik.

A. Dokumenti

Navest ćemo neke od odredaba koje se tiču tih predmeta iz nekih od najznatnijih dokumenata, a potom ćemo iznijeti kratku argumentaciju što to znači za pitanje o položaju hrvatskoga jezika u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini, te kakve ima implikacije za položaj hrvatskoga u Europskoj uniji kada joj Hrvatska postane članom.

Ujedinjeni narodi:³ Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.). U kontekstu prethodnih članaka koji govore o ljudskim pravima na život, slobodu i osobnu sigurnost, na imovinu, na slobodu mišljenja, savjesti i vjere, na rad, na odgoj i obrazovanje,⁴ čl. 27. kaže: "Svatko ima pravo slobodno sudjelovati u KULTURNOM životu svoje zajednice, uživati u umjetnosti, pridonositi znanstvenom razvoju i koristiti se njenim prednostima."

Drugi dokument UN Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966., 1976.), u kontekstu prava naroda na samoodređenje,⁵ nabroja mjerila po kojima se države potpisnice moraju obvezati na nediskriminaciju prema osobama i zajednicama na svojem području. U dijelu II. čl. 1. kaže: "Svaka država stranka ovoga Pakta obvezuje se da će poštovati i jamčiti prava priznata u ovom Paktu svim osobama na svom području... bez obzira na razlike, kao što su rasa, boja kože, spol, JEZIK, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovina, rođenje ili neka druga okolnost." Čl. 27. nastavlja: "U onim državama u kojima postoje etničke, vjerske ili jezične manjine, osobama koje pripadaju tim manjinama ne smije se uskratiti pravo da u zajednici s ostalim pripadnicima svoje grupe uživaju svoju kulturu, ispovijedaju i iskazuju svoju vjeru ili da se služe svojim JEZIKOM."

Još jedan dokument UN obvezuje na takvu nediskriminaciju. To je Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966., 1976.). Dio II. čl. 3.,

³ Tekstove dokumenata UN, VE, OSSE i EU navodimo u prijevodu prema izdanju *Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju*. Zbirka međunarodnih i domaćih dokumenata, ur. Vedrana Spajić-Vrkaš, Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO, Zagreb 2001.

⁴ Čl. 3. Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost. Čl. 18. Imovina. Čl. 18. Sloboda mišljenja, savjesti i vjere. Čl. 23. Pravo na rad. Čl. 26. Odgoj i obrazovanje.

⁵ Dio I. Čl. 1. Svi narodi imaju pravo na samoodređenje.

stavak 2. glasi: “Države stranke ovog Pakta se obvezuju jamčiti da će prava utvrđena u ovom Paktu biti ostvarena bez ikakve diskriminacije u pogledu na rasu, boju kože, spol, JEZIK, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, rođenje ili neku drugu okolnost.”

Vijeće Europe donijelo je dokument pod imenom Europska socijalna povelja (izmijenjena: 1961., 1966., 1996.). Dio V. čl. E. određuje pojam nediskriminacije: “Korištenje prava priznatih ovom Poveljom treba osigurati bez ikakve diskriminacije osobito s obzirom na rasu, boju kože, spol, JEZIK, vjeru, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, nacionalnu pripadnost ili socijalno podrijetlo, zdravlje, pripadnost nacionalnoj manjini, rođenje ili svaki drugi status.”

Drugi dokument VE Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1995.) u odjeljku I. čl. 9–14 govori o pravu na jezik. Navodimo karakteristične stavove: “Čl. 10., st. 1. Stranke se obvezuju priznati pravo da svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo slobodno i bez miješanja koristiti se svojim manjinskim JEZIKOM, privatno i javno, u govoru i pismu. St. 2. Na područjima nastanjenim osobama koje tradicionalno ili u znatnijem broju pripadaju nacionalnim manjinama, ukoliko te osobe to zatraže te ondje gdje takav zahtjev odgovara stvarnoj potrebi, stranke će uzastojati, koliko je to moguće, osigurati uvjete koji će omogućiti korištenje manjinskim jezikom u ophođenju tih osoba s tijelima vlasti. Čl. 12., st. 1. Gdje je to prikladno, stranke poduzimaju mjere na području obrazovanja i istraživanja radi promicanja spoznaje o kulturi, povijesti, JEZIKU i vjeri njihovih nacionalnih manjina i većine. Čl. 13., st. 1. Unutar svojih obrazovnih ustanova stranke priznaju da osobe koje pripadaju nacionalnoj manjini imaju pravo ustanovljivati i upravljati vlastitim privatnim ustanovama za obrazovanje i pouku. Čl. 14., st. 1. Stranke se obvezuju priznati da svaka osoba koja pripada nacionalnoj manjini ima pravo učiti na svom manjinskom JEZIKU.”

I Organizacija za sigurnosti i suradnji u Europi (OSCE, OSSE) donijela je srodan dokument Haaške preporuke o pravu nacionalnih manjina na odgoj i obrazovanje. U preambuli Duh međunarodnih instrumenata čl. 1. glasi: “Pravo osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama na očuvanje svog identiteta može u punoj mjeri biti ostvareno jedino ako oni u odgojnoobrazovnom procesu ovladaju znanjem svog materinskog JEZIKA...”

Europska unija nedavno je, 18. lipnja 2004., istoga dana kada je Europsko vijeće prihvatilo Hrvatsku za kandidata za EU, poslala nacrt Ustavnoga ugovora na ratifikaciju svojim članicama. U tome se dokumentu objavljenom pod naslovom Constitution pour l’ Europe (Juillet 2004).⁶ Navodimo uvodne dijelove koji naglašuju vrijednosti

⁶ Tekst navodimo prema izdanju Vijeća Europske unije: *Projet de Traité établissant une Constitution pour l’ Europe tel qu’ agréé pal la Conférence intergouvernementale le 18 juin 2004, Luxembourg, Office des publications officielles des Communautés européennes.*

na kojima Ustavni ugovor počiva, a među njima su i prava manjina (prije navedeni međunarodni dokumenti jasno pokazuju na koja se tu prava prvenstveno misli), te ističu nediskriminaciju i poštovanje prema kulturnom i jezičnom bogatstvu i raznolikosti u EU. Stavovi iz toga dokumenta moraju zanimati zemlje poput Hrvatske, koja je kandidat za članstvo u EU, ili Bosne i Hercegovine, kojoj je, kao i cijeloj Jugoistočnoj Europi, otvorena “europska perspektiva” na zasjedanjima vodećih tijela EU. Titre 1, Définitions et objectifs de l’ Union. Article 1-2, Les valeurs de l’ Union. L’ Union est fondée sur les valeurs de respect de la dignité humaine, de liberté, de démocratie, d’ égalité, de l’ État de droit, ainsi que de respect des droits de l’ homme, y compris des droits des personnes appartenant à des minorités. Ces valeurs sont communes aux États membres dans une société caractérisée par le pluralisme, la non-discrimination, la tolérance, la justice, la solidarité et égalité entre les femmes et les hommes. Article 1-3. ... Elle respecte la richesse de sa diversité culturelle et linguistique, et veille à la sauvegarde et au développement du patrimoine culturel européen.

B. Obrazloženje

Iz navedenih dokumenata Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe, OSSE i Europske unije bjelodano je da nijedna od tih organizacija ne dopušta diskriminaciju po jeziku. Iz dokumenata o zaštiti manjina proizlazi *a fortiori* da se u slučaju naroda u svojoj državi⁷, ili jednoga od suverenih i konstitutivnih naroda u zajedničkoj državi više naroda⁸, diskriminacija po jeziku ne može ni zamisliti, a kamo li dopustiti. Još je gore ako se tako diskriminira neki narod države članice ili kandidata za Europsku uniju, ili konstitutivni narod i jezična zajednica u nekoj državi u kojoj ona pripada najstarijem sastavu stanovništva. A najgore je ako se pritom radi o malom, ili čak u nekoj državi najmanjem, narodu i jezičnoj zajednici, kao što su to Hrvati u Bosni i

⁷ Navedenim međunarodnim dokumentima može se dodati navod iz Ustava Republike Hrvatske. U Čl. 12. Ustav određuje položaj hrvatskoga jezika: “(1) U Republici Hrvatskoj u službenoj je uporabi hrvatski jezik i latinično pismo. (2) U pojedinim lokalnim jedinicama uz hrvatski jezik i latinično pismo u službenu se uporabu može uvesti i drugi jezik te ćirilčno ili koje drugo pismo pod uvjetima propisanim zakonom.”

⁸ Konstitutivni su narodi u Bosni i Hercegovini Bošnjaci (južnoslavenski Muslimani), Hrvati i Srbi; oni su kao nacionalne zajednice nositelji suvereniteta Bosne i Hercegovine, koji počiva na volji svih građana i triju konstitutivnih naroda. U tome osebnome pravnome sustavu, primjereno Bosni i Hercegovini, nijedan od konstitutivnih naroda nije manjina, te svaki *a fortiori* mora uživati prava koja nisu manja od onih koja se jamče manjinama, a nezamislivo je da se nekomu od njih ospore prava koja se inače jamče manjinama. To je jasno iz Preambule Ustava BiH, iz sastava Parlamentarne skupštine koja ima Dom naroda i Zastupnički dom, i iz činjenice da se Ustav i svi akti objavljuju na bošnjačkome, hrvatskome, srpskome i, za međunarodnu zajednicu, na engleskome. Evo, kao primjer, zadnja stavka Preambule Ustava: “Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (zajedno s ostalima), i građani Bosne i Hercegovine ovim utvrđuju Ustav Bosne i Hercegovine...”. Inače je znakovito da se taj Ustav izričito pozivlje na spomenute međunarodne dokumente.

Hercegovini, kojoj bi navedene međunarodne zajednice od Ujedinjenih naroda, preko Vijeća Europe do Europske unije po svojim načelima morale posvećivati najveću pažnju i pružati najveću zaštitu! Stoga bi se svaki pokušaj da se hrvatskom narodu u Hrvatskoj, u Europskoj uniji, ili u BiH, ne dopusti slobodno služenje svojim posebnim književnim i/ili standardnim jezikom, stjecanje svih stupnjeva naobrazbe na njem i služenje njime u zakonodavstvu i radu tijela vlastite države, ili u skoroj budućnosti u tijelima Europske unije, morao osuditi kao nedopustivo kršenje ljudskih prava i diskriminacija protivna svim načelima navedenih zajednica i ustanova!

Takav bi trebao biti službeni stav i pravna argumentacija predstavnika Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine (osobito predstavnika hrvatskog naroda u BiH).

2. Genetskolingvistički vid pitanja

Hrvatski i srpski standardni jezik, a tako i bošnjački (bosanski) i crnogorski ako se standardiziraju kao posebni standardni jezici, iako jesu genetski veoma bliski (standardizirani su na bliskim dijalektima!), a i međusobno uvelike razumljivi, ipak su kulturološki i standardološki različiti književni i standardni jezici. Služenje njima izražuje pripadnost različitim nacionalnim kulturama, pa je nametanje jednoga drugima izrazit oblik diskriminacije kulture drugih. Pitanje njihove genetske srodnosti stoga može biti akademsko pitanje (s obzirom na genezu) s jedne strane, a pragmatičko (s obzirom na razumljivost) s druge, ali odgovor na nj ne odgovara na pitanje o različitosti književnih ili standardnih jezika, niti može imati veze s pravnim pitanjem nediskriminacije kulturnoga identiteta i jezika hrvatskoga naroda u Hrvatskoj i Europi, ili konstitutivnih naroda u BiH.

3. Književnojezični i standardnojezični vid pitanja

Ako i jesu nazivi za brojeve, rodbinske odnose ili osnovne glagolske radnje dalekosežno podudarni među hrvatskim, srpskim, bošnjačkim (bosanskim) i crnogorskim jezikom, nazivlje s područja kulture i civilizacije (uz veći broj razlika čak i u gramatici standardnih jezika) jasno se razlikuje. Argumentaciju za posebnost hrvatskoga jezika u odnosu na genetski tako bliske, ali standardološki i kulturološki jasno različite jezike, nije lako artikulirati jer suvremena lingvistika nije dovoljno razvila teoriju književnoga i standardnoga jezika, a u nazivlju i teorijskom aparatu genetske lingvistike, kao ni dijalektologije ili sociolingvistike, takva se očita posebnost ne da dobro izraziti ni objasniti. Razvoj teorije književnoga i standardnoga jezika (uz pomoć filologije) ostaje zadatak za jezikoslovlje. No, lako se može ilustracijom objasniti o čem se radi. Tako *čas* i *trenutak* u hrvatskom jesu varijante, to jest – jesu slobodno zamjenljivi izrazi, ali *čas* “trenutak” i *čas* “sat” (značenje časa u srpskome standardu) nisu zamjenjivi. Odatle proizlazi da hrvatski izbor jezičnoga izraza pred-

stavlja cjelinu koja predodređuje izbor jezičnih elemenata, pa oni niti pojedini niti u svojoj cjelini nisu varijante elementima bošnjačkoga ili srpskoga izraza. Isto vrijedi za srpski prema hrvatskomu i bošnjačkomu, i za bošnjački prema hrvatskomu ili srpskomu. Zato svi oni kao cjeline nisu varijante nego posebni standardni jezici. Kada bi pripadnici hrvatskoga naroda bili prisiljeni govoriti *pozorište*, *kiseonik*, *sijalica*, *defile*, a ne bi smjeli reći *kazalište*, *kisik*, *žarulja* i *mimohod*, onda bi se time potirala i diskriminirala njihova kulturna, znanstvena, tehnička i civilizacijska posebnost.⁹ A ako se ona priznaje, očito se priznaje i posebnost njihova hrvatskoga jezika.

Priznavanje te posebnosti hrvatskoga jezika (kao i drugih kulturološki posebnih jezika) najosnovniji je stupanj priznavanja onih ljudskih prava i onih načela Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe, OSSE i Europske unije koja su ilistrirana navodima iz njihovih dokumenata, i koja te zajednice i ustanove obvezuju, pa očekujemo ne samo da ih poštuju, nego i da ulože najveće napore da im osiguraju poštovanje u svim zemljama u kojima imaju utjecaja.

Položaj hrvatskoga jezika i hrvatskih lektorata u inozemstvu

Hrvatska država preko svojih ministarstava treba nastojati da se otvori što više lektorata za hrvatski jezik, a gdje je moguće i hrvatskih katedra, kroatističkih odsjeka ili hrvatskih studija. Treba nastojati da se na sveučilišta u inozemstvu šalju dobri lektori (profesori), da se šalju knjige, priručnici i potrebna oprema. To je bitna investicija u afirmaciju hrvatske kulture u svijetu, a tamo gdje ima hrvatske manjine ili iseljeničke zajednice, i u očuvanje njihova identiteta.

Treba nastojati da lektorati u svijetu budu hrvatski, za hrvatski jezik, književnost i kulturu uopće. Ipak, znamo da su tu mogućnosti ograničene. Prvo, zbog sveučilišne autonomije, novčanih prilika, a i svijesti pojedinih kolega profesora. Stoga će biti najlakše pomagati onim kolegama slavistima koji stručno zastupaju gledište da je hrvatski jezik poseban književni i standardni jezik. Negdje će biti moguće uspostaviti trajne hrvatske lektorate, ili čak katedre i odsjeke, bilo u skladu sa željama na nekom sveučilištu, bilo na osnovi recipročnosti, bilo na osnovi sufinanciranja s hrvatske strane. Drugdje će biti moguće postići barem da se naizmjenice primaju hrvatski lektori u smjeni sa srpskima, ili/i drugima. A svugdje treba nastojati jezikoslovnim i pravnim argumentima postići da se pojmovno razlikuje hrvatski jezik (kao književni i standardni jezik) od srpskoga, kao i od bošnjačkoga i crnogorskoga (u mjeri u kojoj su se standardizirali).

⁹ Čak se i u kulturi svakodnevnoga života jasno razlikuju hrvatski i srpski, i drugi jezici. Govornik hrvatskoga sjest će za *stol*, te jesti iz *tanjura* pomoću *žlice*, *vilice* i *noža*, a obrisat će usta *ubrusom* ili *salvetom*, a govornik srpskoga sjest će za *trpezu* ili *sto*, te jesti iz *tanjira* pomoću *kašike*, *viljuške* i *noža*, a obrisat će usta *servijetom*. Nemoguće je napisati tekst od nekoliko rečenica, osobito ako se radi o kulturološki obilježenu sadržaju, a da bude i hrvatski i srpski (ili još i bošnjački i crnogorski)!

Samo ako se pojmovno jasno razlikuje hrvatski jezik kao poseban književni i standardni jezik, moći će se raditi na njegovu učenju i širenju. Radi toga treba prihvaćati inicijative kada dolaze od drugih za osnivanje hrvatskih lektorata (ili čak katedara i odsjeka), a s druge strane treba u Hrvatskoj stvoriti vlastitu strategiju zalaganja za uvođenje takvih lektorata (katedara, odsjeka) na strateški znatna svaučilišta i u (politički ili kulturno) strateški znatna središta u Europi i svijetu.

Prihvaćeno na sjednici Predsjedništva Akademije 23. veljače 2005.

FRAZEOLŠKI IZAZOVI

Branka Tafra

zlazak Hrvatskoga frazeološkoga rječnika bio je poticajem da se uz njegov prikaz preispitaju granice frazema i s tim u vezi otvori nekoliko gramatičkih i pravopisnih pitanja o kojima se nije raspravljalo u hrvatskom jezikoslovlju ili o kojima ne postoji suglasnost te da se prvi put otvori i pitanje obrade konverzije u frazeološkim rječnicima.

Na samom početku sustavnijega istraživanja hrvatske frazeologije objavljen je 1979. godine veliki dvosveščani Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik u redakciji Antice Menac, zatim je 1982. slijedio Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika Josipa Matešića, s približno 12 000 frazema i 30 000 natuknica, te u redakciji istoga autora Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik iz 1988. godine. Antica Menac 1985. godine pokreće seriju malih dvojezičnih i trojezičnih frazeoloških rječnika s hrvatskim jezikom kao polaznim te poslije projekt Hrvatska frazeologija u okviru kojega je objavljen zavidan broj znanstvenih frazeoloških radova, pa se danas s pravom govori o zagrebačkoj frazeološkoj školi. Iz te je škole dvadesetak godina poslije Matešićeva jednojezičnika, 2003. godine, izišao Hrvatski frazeološki rječnik (dalje: HFR) Antice Menac, Željke Fink-Arsovski i Radomira Venturina (izdavač Naklada Ljevak, str. 414). Premda je u odnosu na Matešićev rječnik to manji rječnik, sadrži 2258 frazema, njegova pojava u hrvatskoj leksikografiji ima veće značenje od same činjenice da je on zapravo prvi hrvatski frazeološki jednojezičnik i da time popunjava jednu veliku prazninu. Za hrvatsku je frazeologiju i leksikografiju HFR velik dobitak jer je izrađen na temelju valjanih leksikografskih kriterija i frazeoloških spoznaja zahvaljući sretnomu spoju teoretičara i praktičara u ulozi njegovih autora. Dok se za mnoge naše rječnike može reći da su dosljedno nedosljedni, ovaj je rječnik u svojoj usustavljenosti, u primjeni dorađenih leksikografskih kriterija i u